

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.50>

УДК 336.221.657

М. М. Калюжна,

к. е. н., доцент, в.о. декана факультету економіки та управління,

Одеський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8243-5328>

І. А. Топалова,

д. е. н., доцент, в.о. завідувача кафедри обліку і оподаткування,

Одеський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7845-6612>

А. В. Найда,

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Одеський державний аграрний університет,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6371-1382>

Т. Г. Стратієнко,

асистент кафедри обліку і оподаткування,

Одеський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3031-3428>

ЕВОЛЮЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ТА ЇЇ ВЗАЄМОДІЯ З ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АГРОБІЗНЕСУ

M. Kalyuzhna,

*PhD in Economics, Associate Professor, Dean of the Faculty of Economics and
Management, Odesa State Agrarian University*

I. Topalova,

*Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Department of Accounting
and Taxation, Odesa State Agrarian University*

A. Naida,

*PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of
Accounting and Taxation, Odesa State Agrarian University*

T. Stratienco,

*Assistant of the Department of Education and Training,
Odesa State Agrarian University*

THE EVOLUTION OF THE BRANCH SYSTEM AND ITS RELATIONSHIP WITH THE ORGANIZATION OF ACCOUNTING FOR AGRIBUSINESS

У статті розглянуто основні етапи еволюції податкової системи та їх вплив на організацію бухгалтерського обліку агробізнесу. Відмічається ситуація яка сформована наразі в економічному середовищі нашої країни і є досить важкою та потребує трансформаційних змін у різних аспектах її існування. Податкова система виступає саме таким важелем, котрий має безпосередній вплив на формування та функціонування державного бюджету країни. При цьому варто розуміти, що саме він має левовий вплив на економічну ситуацію як в країні, так і за її межами формує ділові стосунки та відкриває нові можливості співпраці й залучення різних модернізацій для певних соціально-економічних процесів. Організація бухгалтерського обліку при цьому виступає певним трансфером для реалізації формування та надходження фінансових ресурсів в податкову систему в середині країни. Використання міжнародних стандартів

бухгалтерського обліку і звітності сколихнуло національну систему ведення обліку і дали поштовх для її оптимізації. Але агробізнес це майже не вплинуло, що й на сьогодні фактично обмежує розвиток процесу організації обліку на рівні десятирічної давнини. Доки аграрний бізнес України виконує ефективно функцію посередника до поповнення бюджету через систему бухгалтерського обліку, оптимізація остаточної не є нагальною потребою й відповідно не привертає уваги як на законодавчому так і на практичному рівнях. Дискусійність розгляду даного дослідження є досить помітною і викликає зацікавленість з боку і науковців, і практиків національного аграрного бізнесу.

Розширення різновидів податків на державному та регіональному рівнях дозволяє усім платникам прозоро спостерігати за їх формуванням, але на жаль й досі в Україні зберігається тенденція недовіри до використання бюджетних коштів за цільовим призначенням в повному обсязі чи за якісними параметрами виконаних робіт, тощо. Враховуючи постійну трансформацію податкової системи України та складні економічні умови для цього через воєнні дії, виникає необхідність деталізованих досліджень в даному напрямку на державному та місцевих рівнях.

The article examines the main stages of the evolution of the tax system and their impact on the organization of agribusiness accounting. The situation that is currently formed in the economic environment of our country is noted and is quite difficult and requires transformational changes in various aspects of its existence. The tax system is precisely such a lever that has a direct impact on the formation and functioning of the country's state budget. At the same time, it is worth understanding that it is he who has the lion's share of influence on the economic situation both in the country and abroad, forms business relations and opens up new opportunities for cooperation and attracting various modernizations for certain socio-economic processes. The organization of accounting at the same time

acts as a certain transfer for the implementation of the formation and receipt of financial resources into the tax system within the country. The use of international accounting and reporting standards has shaken the national accounting system and given impetus to its optimization. But this has had almost no effect on agribusiness, which today actually limits the development of the accounting organization process to the level of a decade ago. While the agrarian business of Ukraine effectively performs the function of an intermediary to replenish the budget through the accounting system, the optimization of the latter is not an urgent need and, accordingly, does not attract attention at both the legislative and practical levels. The debate over the consideration of this study is quite noticeable and arouses interest from both scientists and practitioners of the national agrarian business.

The expansion of tax types at the state and regional levels allows all payers to transparently observe their formation, but unfortunately, there is still a tendency in Ukraine to distrust the use of budget funds for their intended purpose in full or according to the quality parameters of the work performed, etc. Given the constant transformation of the tax system of Ukraine and the difficult economic conditions for this due to military operations, there is a need for detailed research in this direction at the state and local levels.

Ключові слова: *податкова система, бухгалтерський облік, економіка, воєнний стан, державний бюджет, агробізнес, єдиний податок.*

Keywords: *tax system, accounting, economy, martial law, state budget, agribusiness, single tax.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. *Перебування України в стані воєнних дій впливає на існування та розвиток податкової системи. Більшість платників податків перебувають під впливом постійних змін у визначені обсягів того чи іншого податку, механізмі оплати та формуванні звітної*

документації для державних податкових органів. Відповідно даний процес впливає і на організацію бухгалтерського обліку на підприємствах, так як більшість бухгалтерів часто просто фізично не встигають відстежувати зміни та переробляти звіти для державних податкових органів. Така ситуація тягне як наслідок нарахування штрафів та пені, а також занепокоєння серед платників податків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації податкової системи розглядали такі науковці: К.Безверхий [1], Т. О. Гуренко [2], С. В. Дегтярьова [3], Н. П. Новак [5], Л. В. Юрчишена [6], І. Глотова [13], Д. Сербін [16]. Процесу організації бухгалтерського обліку та впливу податків на неї досліджували наступні науковці: С.С. Стоянова-Коваль, М.М. Гоголь, Н.С. Морозюк [18], В. Краєвський, О. Костенко, М. Скорик [4]. Проте більшість вчених розглядали досліджувані нами процеси як окремі економічні явища, хоча їх взаємодія є безперечною і вплив один на одного вони мають, тому дане питання є актуальним й сьогодні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження еволюції податкової системи та її взаємодія з організацію бухгалтерського обліку на прикладі агробізнесу нашої країни. Вивчення питань трансформації податкової системи та зміна процесу організації бухгалтерського обліку, що проводить розподіл сплати податків до бюджету країни.

Виклад основного матеріалу. Функціонування країни не можливе без основного інструменту економічної політики податкової системи. Життя окремих складових України пропорційно впливає на стан та розвиток її в цілому, особливо в складних умовах існування під час воєнного стану. Облікова складова в розвитку країни формує її грошовий вектор руху та забезпечує надходження економічних ресурсів саме для потенційного розвитку її в майбутньому. Аналітичні аспекти організації бухгалтерського обліку мають формуватись на рівні країни, регіону, громади, підприємства [18]. Така ієрархія дає можливість прозорого спостереження за діяльністю

економічних об'єктів різного виду в нестандартних умовах існування. Дані умови яскраво спостерігаємо в агробізнесі, воєнні дії руйнують звичні формати ведення аграрної діяльності. Окупація територій, руйнування та знищення основних засобів, переміщення виробничих потужностей в інші місця – це усе наслідки воєнного стану в Україні. Такі тенденції впливають на обсяги надходжень грошових коштів до податкових органів країни від аграріїв.

За оцінками науковців Національної академії аграрних наук України проблеми розвитку агробізнесу пов'язані насамперед з зменшенням площі сільськогосподарських угідь через окупацію територій, знищення великої кількості сільськогосподарських підприємств та інфраструктури; порушення ланцюгів виробництва с/г продукції; недоотриманням валового внутрішнього продукту та податкових надходжень від діяльності с/г підприємств [11].

В умовах воєнного стану, економічної нестабільності гостро постає проблема адаптації податкового середовища до специфіки агровиробництва. Багато підприємств аграрного сектору зазнали збитків унаслідок бойових дій, втратили доступ до земельних ресурсів, логістичних маршрутів. Існує нагальна потреба у перегляді існуючих фіскальних механізмів з метою зниження податкового тиску, спрощення адміністрування податків та створення умов для поступового відновлення та розвитку сільськогосподарських підприємств.

Щодо соціальних угод, то більшість сільгоспвиробників надають соціальну допомогу, як місцевим громадам, так і адресну допомогу мешканцям сіл, виконують не лише виробничу, а й соціальну функцію, надаючи допомогу у відновленні об'єктів інфраструктури, підтримку у надзвичайних ситуаціях; здійснюючи фінансування а освітніх та соціальних заходів. Під час війни агропідприємства безоплатно надають продовольство для військових та ВПО; здійснюють забезпечення паливом, технікою для ЗСУ та територіальної оборони; надаючи допомогу у розмінуванні та відновленні сільських територій. Проте дискусійним залишається питання

оподаткування агробізнесу і для розуміння проблеми необхідно розглянути ставлення податкової системи агробізнесу в Україні протягом її незалежного існування.

Розглядаючи етапи становлення податкової системи варто відмітити наступні:

- Розробка та формування основних елементів, 1991-1993 роки;
- Адаптація системи відносно ринкового спрямування країни, 1994-1999 роки;
- Приведення існуючої податкової системи до реалій перехідної економіки, 2000-2005 роки;
- Удосконалення податкової системи, 2005-2010 роки;
- Реформація і ліквідація недоліків, 2010-2014 роки;
- Трансформація податкової системи, 2015 рік і по сьогодні [6].

Розглянемо вплив змін та розвиток податкової системи на прикладі агробізнесу, що дозволить спостерігати динаміку та робити висновки по нашому дослідженню.

Поштовхом для ефективного розвитку аграрних підприємств в нашій країні стало запровадження в 1998 році спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість (ПДВ), який звільнив сільськогосподарських товаровиробників від сплати ПДВ до бюджету. Це сприяло збереженню обігових коштів у підприємстві, адже суми ПДВ, які мали б перераховуватися до бюджету, залишалися у розпорядженні сільгоспвиробників для розвитку виробництва; сприяли зростанню внутрішніх інвестицій, адже накопичені кошти могли спрямовуватись на придбання техніки, насіння, модернізацію виробництва; сільгосппідприємства отримували додатковий фінансовий ресурс для нарощування обсягів продукції та підвищення конкурентоспроможності. Саме через ці переваги аграрії відзначали спеціальний режим ПДВ як один із найбільш ефективних інструментів податкової підтримки [16].

З плином часу інструменти податкової підтримки сільгоспвиробників змінювались. Так, Законом України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII [7], з 2015 р. було скасовано фіксований сільськогосподарський податок, а сільськогосподарських виробників було віднесено до 4-тої групи платників єдиного податку, що регламентується розділом XIV Податкового кодексу України. Єдиний податок для сільгоспвиробників фактично став правонаступником ФСП, але з іншим механізмом нарахування (на основі нормативної грошової оцінки землі).

З-поміж основних причин запровадження єдиного податку 4-ї групи замість фіксованого сільськогосподарського податку можна виділити наступні:

- гармонізація з європейськими підходами, адже заміна фіксованого сільгоспподатку була частиною податкової реформи, спрямованої на уніфікацію спеціальних режимів та наближення законодавства України до норм ЄС у рамках Угоди про асоціацію.

- недостатні бюджетні надходження: ФСП забезпечував незначні податкові надходження, адже його база ґрунтувалася лише на площі угідь Великі сільгосппідприємства платили незначні суми у порівнянні зі своїми доходами;

- необхідність більш справедливого розподілу податкового навантаження, адже єдиний податок для 4-ї групи платників базується на нормативній грошовій оцінці землі, що враховує якість ґрунтів і регіональні відмінності.

Виробники сільськогосподарської продукції можуть перебувати як на загальній системі оподаткування так і спрощеній системі оподаткування.

Спеціальний режим оподаткування ПДВ для сільськогосподарських підприємств було обмежено Законом України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII, яким передбачалось перехідні норми спеціального режиму ПДВ (часткове перерахування до бюджету: 15%, 50% або 85% залежно від виду продукції) [13]. Законом України від 21 грудня 2016 року № 1797-VIII [10]

стаття 209 була виключена з Податкового кодексу, тобто спеціальний режим остаточно припинив дію з 01.01.2017 р. Основними причинами, які сприяли відміні спецрежиму ПДВ для сільгоспвиробників:

- значні недонадходження податку до держбюджету;
- зловживання та “скрутки”: складність адміністрування спецрежиму та відсутність належного контролю подекуди створювали умови для фіктивних операцій;
- вимоги міжнародних партнерів: Україна у 2014–2016 рр. брала зобов’язання перед МВФ та ЄС щодо скорочення податкових пільг і субсидій;
- неефективність як інструменту підтримки: вважалося, що механізм працював як прихована субсидія для великих підприємств і не сприяв розвитку невеликих фермерських господарств.

Спеціальний режим ПДВ був важливим інструментом підтримки аграріїв у 1999–2016 рр., але його скасували через фіскальний тиск, вимоги міжнародних партнерів та нерівність доступу до пільг. В результаті аграрії були переведені на загальний режим оподаткування ПДВ.

Відповідно до п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України мінімальне податкове зобов’язання є мінімальною величиною податкового зобов’язання (МПЗ) із сплати податків, зборів, платежів, контроль за справлянням яких покладено на контролюючі органи. Платниками мінімального податкового зобов’язання є власники, орендарі, користувачі земельних ділянок, віднесених до сільськогосподарських угідь. Це новий податок або мінімальна сума податків, яку повинні сплачувати власник або користувач сільськогосподарських угідь, розташованих за межами населених пунктів у розрахунку на 1 га [8, с.116]. Особа, яка є власником або користувачем землі, визначає загальну суму сплачених нею протягом року податків. Якщо їх сума менша за МПЗ, то в цьому випадку потрібно доплатити різницю. Мінімальне податкове зобов’язання розраховується від нормативної грошової оцінки землі.

Сутність мінімального податкового зобов'язання полягає в тому, що сума всіх податків має бути не меншою 5 % нормативної грошової оцінки за підсумками 2024 та наступних років. До складу податків, що включаються в МПЗ, відносяться: податок на прибуток, Податок на доходи фізичних осіб та військових збір; єдиний податок, рентна плата за спеціальне використання води, плата за землю.

Станом на 01 січня 2024 року в Одеській області функціонувало 5250 фермерських господарств [17].

Показники діяльності сільськогосподарських підприємств представлені в таблиці 1.

Таблиця 1. Показники діяльності аграрних підприємств Одеської області

Показник	2023	2024	2025 (прогноз)
Продукція сільського господарства у всіх категоріях господарств у цінах 2021 року, всього, млн грн	54203,6	54300,8	54401,3
у т.ч. рослинництва	49365,8	49458,2	49553,8
тваринництва	4837,8	4842,6	4847,5

Джерело: сформовано на основі [17].

Аграрний сектор є одним з найбільш постраждалих від війни. Окупації за різними даними знаходяться 20% сільськогосподарських земель, збитки в 2024 р. склали понад \$80 млрд. Повномасштабне вторгнення в Україну триває вже більше трьох років. За цей період втрачено більше 1200 аграрних підприємств. Найбільше підприємств у цей час закрилося в Одеській, Запорізькій та Київській областях. Найбільші втрати у сільському господарстві спричинені мінуванням територій, обстрілами і, як наслідок, втратою складських приміщень, збіжжя, техніки. Прямі втрати агропромислового комплексу України під час війни у 2022-2024 роках описуються загальною сумою збитків у \$10,3 млрд. [17].

Такі обставини спонукали до змін і в організації обліку в цілому по країні та окремо по кожному підприємству. Ті підприємства, що вчасно зреагували на зміни залишились прибутковими і продовжують розвивати свій бізнес.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Будь які трансформації в податковій системі України викликають пропорційні зміни на усіх рівнях формування та сплати податків. Підприємства реалізують цей процес через процес організації бухгалтерського обліку, що дозволяє дотримуватись усіх законодавчих аспектів. Бухгалтера агробізнесу мають постійно бути в курсі подій стосовно будь яких варіацій з оподаткуванням в країні. Саме це визначає професіоналізм та викликає попит на бухгалтерів в сучасному світі існування агробізнесу. Організація бухгалтерського обліку податків на підприємстві є законодавчо обов'язковою і дозволяє сформувати якісний механізм реалізації відрахувань до бюджету.

Деталізовану увагу ми приділили у своєму дослідженні найбільш вагомому податку на додану вартість. Даний податок використовують більше ніж 82% країн світу і саме він є одним з основних джерел поповнення бюджету країни. Розкриваючи аспекти по податку на додану вартість, варто відмітити, удосконалення механізму мінімального податкового зобов'язання має враховувати фактичний стан земель: зниження МПЗ для замінованих та тимчасово непридатних земель; введення гнучких коефіцієнтів залежно від регіону ризикованого землеробства чи постраждалих від війни територій. Стимулювання ефективного використання землі; пільгове МПЗ для тих, хто інвестує у меліорацію чи екологічні проекти. податкові стимули для органічного виробництва та відновлюваної енергетики на базі агросектору.

Література

1. Безверхий К. Мінімальне податкове зобов'язання для бізнесу: правила адміністрування. Scientia Fructuosa. 2022. № 3. С. 114-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2022_3_11
2. Гуренко Т. О. Проблемні питання оподаткування сільськогосподарських підприємств: зарубіжний досвід. Ефективна економіка. 2024. № 9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_9_49

3. Дегтярьова С. В. До проблеми вдосконалення оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Випуск 2 (2). С. 154-158. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2017_2\(2\)__34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2017_2(2)__34)

4. Краєвський В., Костенко О., Скорик М. Податковий аудит: зміст і дуальна функція обліку як об'єкта та засоба. Підприємництво та інновації. 2022. № 24. С. 123–128.

5. Новак Н. П. Особливості системи оподаткування сільськогосподарських підприємств в Україні та напрями її вдосконалення з врахуванням зарубіжного досвіду. Економічний вісник університету. 2018. Випуск 39. С. 29-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_39_6

6. Юрчишена Л. В. Розвиток механізму оподаткування сільськогосподарських підприємств України. Бізнес Інформ. 2020. № 7. С. 270-277. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_7_36

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text>

8. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

9. Офіційний сайт Kyiv School of Economics. URL: <https://kse.ua/>

10. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1797-VIII URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1797-19>

11. Офіційний сайт Національної академії аграрних наук України. URL <http://naas.gov.ua/>

12. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо ставки податку на додану вартість з операцій з постачання окремих видів сільськогосподарської продукції Закон України від 17 грудня 2020 року № 1115-IX, URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-20#Text>

13. Глотова І. Скільки податків сплачує агробізнес: «міфи» посадовців та реальність/ URL <https://www.growhow.in.ua/skilky-podatktiv-splachuie-ahrobiznes-mify-posadovtsiv-ta-realnist/>

14. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень Закону України від 30 листопада 2021 року № 1914-IX URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text>

15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану: Закон № 4015-IX від 10 жовтня 2024 року URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text>

16. Сербін Д. Мінімальне податкове зобов'язання: вплив на агровиробника: Юридична газета №6 (794), 2025 р. URL <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/minimalne-podatkove-zobovyazannya-vpliv-na-agrovirobnika.html>

17. Статистичний щорічник України 2023. Державна служба статистики України. URL https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf

18. Стоянова-Коваль С.С., Крюкова І.О., Морозюк Н.С., Гоголь М.М. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник. Одеса. 2016. 241с.

References

1. Bezverkhyi, K. (2022), “Minimum tax liability for business: administration rules”, *Scientia Fructuosa*, [Online], vol. 3, pp. 114 – 125, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2022_3_11 (Accessed 1 October 2025).

2. Gurenko, T. O. (2024), “Problematic issues of taxation of agricultural enterprises: foreign experience”, *Effective economy*, [Online], vol 9, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_9_49 (Accessed 2 October 2025).

3. Degtyareva, S. V. (2017), “On the problem of improving the taxation of agricultural enterprises”, *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, vol. 2 (2). pp. 154 – 158, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2017_2\(2\)__34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvppp_2017_2(2)__34) (Accessed 1 October 2025).

4. Kraievskiy, V., Kostenko, O. and Skoryk, M. (2022), "Tax audit: the content and dual function of accounting as an object and a means", *Entrepreneurship and innovation*, vol. 24, pp. 123–128.

5. Novak, N. P. (2018), "Peculiarities of the taxation system of agricultural enterprises in Ukraine and directions of its improvement taking into account foreign experience", *Economic Bulletin of the University*, vol. 39. pp. 29-37, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2018_39_6 (Accessed 30 September 2025).

6. Yurchyshena, L. V. (2020), "Development of the mechanism of taxation of agricultural enterprises in Ukraine", *Business Inform*, vol. 7, pp. 270-277, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2020_7_36 (Accessed 30 September 2025).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Certain Legislative Acts of Ukraine on Tax Reform", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/71-19#Text> (Accessed 29 September 2025).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Tax Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 1 October 2025).

9. Official website "Kyiv School of Economics" (2025), available at: <https://kse.ua/> (Accessed 30 September 2025).

10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2016), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine to Improve the Investment Climate in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1797-19> (Accessed 28 September 2025).

11. Official website of the "National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine" (2025), available at: <http://naas.gov.ua/> (Accessed 29 September 2025).

12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), The Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine Regarding the Value Added Tax Rate on Transactions for the Supply of Certain Types of Agricultural Products", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1115-20#Text> (Accessed 30 September 2025).

13. Glotova, I. (2021), “How much tax does agribusiness pay: "myths" of officials and reality”, *Agroexpert*, available at: <https://www.growhow.in.ua/skilky-podatkov-splachuie-ahrobiznes-mify-posadovtsiv-ta-realnist/> (Accessed 30 September 2025).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding Ensuring Balanced Budget Revenues”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1914-20#Text> (Accessed 30 September 2025).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2021), The Law of Ukraine “On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine to Ensure Balanced Budget Revenues During the Period of Martial Law”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4015-20#Text> (Accessed 28 September 2025).

16. Serbin, D. (2025), “Minimum tax liability: impact on agricultural producers”, *Legal Newspaper*, vol. 6 (794), available at: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/minimalne-podatkovye-zobov'yazannya-vplyv-na-agrovirobnika.html> (Accessed 29 September 2025).

17. State Statistics Service of Ukraine (2023), *Sil's'ke hospodarstvo, lisove hospodarstvo, rybne hospodarstvo 2023. Statystychnyj zbirnyk [Agriculture, forestry, fisheries 2023. Statistical yearbook]*, Derzhkomstat, Kyiv, Ukraine, available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/11/year_23_u.pdf (Accessed 30 September 2025).

18. Stoyanova-Koval, S.S, Kryukova, I.O, and Morozyuk, N.S (2016), *Organization of accounting, Tutorial*. Odessa, Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 08.04.26

Прорецензовано / Revised: 17.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26